

рольно-ревізійну службу в Україні» : проект Закону України. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua>.

4. Про Державну контрольно-ревізійну службу в Україні : Закон України від 26 січня 1993 р. № 2939-ХІІ : за станом на 01 січня 2011 // ВВР. – 1993. – № 13.

5. Про Державну фінансову інспекцію України : Указ Президента України від 23 квітня 2011 р. № 499/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 31. – Ст. 132.

6. Про затвердження Порядку взаємодії між органами державної контрольно-ревізійної служби та органами прокуратури, внутрішніх справ і Служби безпеки України : Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України та Генеральної прокуратури України від 19.10.2006 р. № 346/1025/685/53 : за станом на 19 жовтня 2006 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 44. – С. 162.

7. Про затвердження методичних рекомендацій щодо реалізації матеріалів ревізій по окремих видах порушень : Наказ Головного контрольно-ревізійного управління від 3 березня 2008 р. № 113 – Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua>.

8. Скалозуб Л. П. Організація взаємодії ДСБЕЗ МВС України з правоохоронними та контролюючими органами / Л. П. Скалозуб // Науковий вісник Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. – 2009. – № 4.

Надійшла до редакції 14.06.2012

Д.С. Савочкін
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
(Одеський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.102(477)

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ПРОТИДІІ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ

Розглянуто нормативно-правові засади діяльності державних органів у сфері забезпечення інформаційної безпеки України. Основну увагу приділено визначенню заходів, спрямованих на протидію пропаганді тероризму.

Ключові слова: *інформаційна безпека, національна безпека, пропаганда тероризму, засоби масової інформації.*

Рассматриваются нормативно-правовые основы деятельности государственных органов в сфере обеспечения информационной безопасности Украины. Основное внимание уделяется определению мер, направленных на противодействие пропаганде терроризма.

Ключевые слова: *информационная безопасность, национальная безопасность, пропаганда терроризма, средства массовой информации.*

Normative-legal bases of activity of public organs are considered in the field of providing of informative safety of Ukraine. Basic attention is spared determination of measures directed on counteraction propaganda of terrorism.

Keywords: *informative safety, national safety, propaganda of terrorism, mass medias.*

Постановка проблеми. Початок нового тисячоліття характеризується глобалізацією світових економічних і політичних кризових процесів, невід'ємною складовою яких є пропаганда радикалізму, фундамен-

талізму та екстремістських поглядів за допомогою сучасних інформаційних технологій. Про це свідчать останні революційні події в арабському світі («Арабська весна»), які почалися 18 грудня 2010 р. в Єгипті та поширилися на Туніс, Лівію, Алжир, Бахрейн, Іран, Ємен та ін. Для проведення зазначених заходів використовувалися Інтернет-ресурси та засоби масової інформації, через які проходила пропаганда та відбувався психологічний вплив на суспільну думку громадян [1]. Після вибору Україною шляху до інтеграції в Європу, яка сьогодні теж потерпає від економічних і політичних хвилювань, актуальним є розроблення дієвої системи забезпечення інформаційної безпеки нашої держави.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Загальнотеоретичним підґрунтям розгляду проблеми обрано наукові розробки таких правників, як В.Ф. Антипенко, В.П. Ємельянов, Ю.А. Іванов, Я.Ю. Кондратьєв, В.В. Крутов, В.А. Ліпкан, С.М. Мохончук, Л.В. Новикова, С.В. Печериця, М.В. Семикін та ін., праці яких присвячені різноманітним галузям знань. Аналіз теоретичних поглядів науковців дав змогу оцінити стан досліджуваної проблеми, визначити коло питань, які взагалі не були предметом наукового пошуку. Однак слід зауважити, що відсутність досліджень аспектів забезпечення інформаційної безпеки України за напрямом протидії пропаганді тероризму певною мірою негативно позначається на розвиткові теоретичних аспектів, спрямованих на вдосконалення діяльності правоохоронних органів, а звідси й на їх практичній реалізації.

Метою статті є здійснення теоретичного дослідження організаційно-правових засад діяльності державних органів у сфері протидії пропаганді тероризму, в якому зроблено спробу якомога ширше й глибше дослідити генезу тероризму, складову антитерористичної діяльності правоохоронних органів тощо.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі інформація є найціннішим глобальним ресурсом. Економічний потенціал суспільства переважно визначається обсягом інформаційних ресурсів та рівнем розвитку інформаційної інфраструктури. Інформація постійно ускладнюється, змінюється якісно, зростає кількість її джерел і споживачів. Водночас зростає вразливість сучасного інформаційного суспільства від недостовірної (а іноді й шкідливої для психічного стану людини) інформації, її несвоечасного надходження, промислового шпигунства, комп'ютерної злочинності і пропаганди насилля, жорстокості. Тому Конституція України забезпечення інформаційної безпеки відносить до найважливіших функцій держави [2].

В умовах зростаючих взаємозв'язків і взаємозалежності держав при збереженні багатьох глобальних небезпек і загроз національна безпека стає складовою загальної світової безпеки, зусиль усіх народів у збереженні миру, демократії, гуманізації сучасних відносин.

Важливою змістовною складовою національної безпеки є інформаційна безпека. Зі зростанням науково-технічного прогресу буде зростати

і важливість питання інформаційної безпеки громадянина, суспільства, держави. Тобто інформація стала чинником, який може призвести до значних технологічних аварій, військових конфліктів та поразок у них, дезорганізувати державне управління, фінансову систему, роботу наукових центрів. Чим вищим є рівень інтелектуалізації та інформатизації суспільства, тим потрібнішою стає надійна інформаційна безпека, оскільки реалізація інтересів, людей та держав все більше здійснюється за допомогою інформатизації. Враховуючи той факт, що під впливом інформаційних атак може цілеспрямовано змінюватися кругозір та мораль як окремих осіб, так і суспільства в цілому, нав'язуються чужі інтереси, мотиви, спосіб життя, на перший план впливає аналіз сутності та форм проявів сучасних методів прихованого агресивного впливу, вияву дій, що мають цілеспрямований агресивний характер та які суперечать інтересам національної безпеки, вироблення механізмів протидії їм у всіх напрямках [3, с. 35-38].

Отже, інформаційна безпека суспільства та держави характеризується ступенем їх захищеності та, як наслідок, стійкістю головних сфер життєдіяльності стосовно небезпечних інформаційних впливів. Інформаційна безпека визначається здатністю нейтралізувати такі впливи. Так, В.В. Циганов розглядає інформаційну безпеку як комплекс дій, спрямованих на знешкодження або нейтралізацію інформаційних загроз всьому комплексу національних інтересів, стан захищеності від впливу та використання інформації, що може затрудняти чи перешкоджати їх реалізації [4, с. 79].

Стаття 7 Закону України «Про основу національної безпеки України» [5] до основних реальних та потенційних загроз національній безпеці України, стабільності в суспільстві в інформаційній сфері відносить:

- забезпечення інформаційного суверенітету України;
- вдосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери створенням нормативно-правових та економічних передумов для розвитку національної інформаційної інфраструктури та ресурсів, впровадження новітніх технологій у цій сфері, наповнення внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну;
- активне залучення засобів масової інформації до боротьби з корупцією, зловживаннями службовим становищем, іншими явищами, які загрожують національній безпеці України;
- забезпечення неухильного дотримання конституційного права громадян на свободу слова, доступу до інформації, недопущення неправомірного втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльність засобів масової інформації, дискримінації в інформаційній сфері і переслідування журналістів за політичні позиції;
- вжиття комплексних заходів щодо захисту національного інфо-

рмацийного простору та протидії монополізації інформаційної сфери України.

Доповнення до зазначених загроз міститься в Доктрині інформаційної безпеки України, де виділено такі загрози інформаційній безпеці країни:

- поширення у світовому інформаційному просторі викривленої, недостовірної та упередженої інформації, що завдає шкоди національним інтересам України;
- зовнішні деструктивні інформаційні впливи на суспільну свідомість через засоби масової інформації, а також мережу Інтернет;
- деструктивні інформаційні впливи, які спрямовані на підрив конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності України;
- прояви сепаратизму в засобах масової інформації, а також у мережі Інтернет за етнічною, мовною, релігійною та іншими ознаками [6].

Однак дотепер не прийнято єдиного кодифікованого нормативно-правового акта, який би визначав концепцію державної інформаційної політики України. Відповідно, у країні не існує єдиного плану, єдиної державної позиції чи стратегії розвитку інформаційної галузі, а отже, і забезпечення інформаційної безпеки.

З урахуванням зазначених загроз для держави та суспільства, які несе в собі розвиток інформаційного простору, проникнення інформаційних технологій у найважливіші сфери життя суспільства, необхідно передбачити перехід від принципу забезпечення безпеки інформації до принципу інформаційної безпеки.

З огляду на зазначене слід зупинитися на одному з найважливіших аспектів забезпечення належного захисту інформаційної безпеки – координації діяльності державних органів, приватного сектору, громадських організацій та окремих громадян, адже, згідно зі ст. 17 Конституції України, забезпечення інформаційної безпеки – справа всього українського народу [2].

Проблема координації є важливою сама по собі та набуває значення у зв'язку з тим, що, на відміну від багатьох інших галузей, у сфері інформаційних технологій постійно змінюється термінологія, ламаються традиційні уявлення про методи та засоби передачі, отримання, обробки та зберігання інформації, хоча часом за зміною вже сталих термінів простежується тільки робота маркетологів з просування власних проектів. Це призводить до того, що одне й те саме поняття описується різними термінами, і – навпаки – один і той самий термін несе різне значення навантаження.

Наприклад, під поняттям «інформаційні війни» фахівці технічних галузей знань розуміють порушення електронної інфраструктури суспільства (в розвинених країнах – мережі державних і фінансових установ, таких як управління транспортом, електроживлення, військові та космі-

чні системи, що неодноразово піддаються атакам кібертерористів). У разі коли здійснення терористичного акту буде поєднано з атакою на інформаційну систему рятувальних служб, медичних закладів чи правоохоронних органів, збитки від нього можуть виявитися колосальними. Загроза здійснення таких атак з боку країн «третього світу» привела до появи спеціальних силових підрозділів, що володіють інформаційною зброєю та методами захисту від нього.

Інакше трактують це поняття фахівці гуманітарного профілю, працівники засобів масової інформації, розуміючи під інформаційними війнами нав'язування певних ідеологічних стереотипів, тієї чи іншої громадської думки за допомогою засобів масової інформації, у тому числі через електронні видання.

І якщо на побутовому рівні різне тлумачення термінологічних понять можна зрозуміти з контексту повідомлення, то у правозастосуванні понятійна невизначеність призводить до знецінення самих законів [7].

Вагомим кроком на шляху до координації діяльності державних органів став Указ Президента України «Про Міжвідомчу комісію з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України» від 22.01.2002 № 63/2002 [8], згідно з яким було створено відповідну Міжвідомчу комісію на чолі з Секретарем Ради національної безпеки і оборони України.

Основними завданнями Комісії є такі: аналіз стану і можливих загроз національній безпеці України в інформаційній сфері та узагальнення міжнародного досвіду щодо формування та реалізації інформаційної політики; аналіз здійснення галузевих програм і виконання заходів, пов'язаних із реалізацією міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади державної політики в інформаційній сфері; розроблення і внесення Президентові та Раді національної безпеки і оборони України пропозицій стосовно визначення національних інтересів України в інформаційній сфері, концептуальних підходів до формування державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки держави; здійснення системних заходів, спрямованих на вдосконалення інформаційної політики України, реалізацію державної стратегії розвитку і захисту національного інформаційного простору та входження України у світовий інформаційний простір; удосконалення системи правового та наукового забезпечення інформаційної безпеки України; розвиток інформаційної інфраструктури держави, зокрема з питань модернізації її матеріально-технічної бази та належного фінансового забезпечення; організація та порядок міжвідомчої взаємодії міністерств, інших центральних органів виконавчої влади у сфері забезпечення інформаційної безпеки; удосконалення системи оперативного інформаційно-аналітичного забезпечення Президента України (в тому числі й альтернативною інформацією) у сфері національної безпеки і оборони.

Одну з найнебезпечніших загроз національній безпеці України в інформаційній сфері становить пропаганда популяризації терористичної

діяльності. Як показують дослідження В.В. Циганова, Україна є інформаційно відкритою державою для засобів масової інформації зарубіжних країн. Лише частка російських друкованих періодичних видань становить майже 25 млн. екземплярів, не кажучи вже про всесвітню мережу Інтернет та трансляцію телеканалів різних країн [4, с. 85]. Саме неможливість контролю за всім інформаційним простором дозволяє терористичним групам проводити інформаційну пропаганду своєї злочинної діяльності. Так, ст. 258² Кримінального кодексу України [9] передбачає відповідальність за публічні заклики до вчинення терористичного акту, а також розповсюдження, виготовлення чи зберігання з метою розповсюдження матеріалів з такими закликами, але немає чітких критеріїв визначення, з якого саме моменту заклики визнаються публічними, яку інформацію повинні містити матеріали і хто буде надавати їм експертну оцінку.

Загрози можуть бути як зовнішніми (міжнародними), так і внутрішніми (в межах держави). Слід зазначити, що поширення використання в Україні глобальної комп'ютерної мережі Інтернет та приєднання до міжнародних систем телекомунікацій нових країн, а також підвищення інтелектуального рівня терористів детермінують зростання присутності міжнародного тероризму на території України. Також через глобальну комп'ютерну мережу Інтернет, що не має державних кордонів, терористи отримують несанкціонований доступ до комп'ютерної інформації різного рівня, а для проведення фінансових операцій з відмивання брудних коштів та фінансування терористичної діяльності використовують електронні банківські системи. Тому вже сьогодні необхідно є відповідна координація зусиль щодо забезпечення протидії цьому виду злочинності.

Нині найгострішою проблемою залишається нерозробленість законодавства у сфері забезпечення інформаційної безпеки та протидії екстремізму в Україні, що не дозволяє правоохоронним органам запобігати, виявляти та припиняти злочини у цій сфері.

Одним з основних організаційних кроків має стати створення Міжвідомчого центру забезпечення інформаційної безпеки України, в якому необхідно організувати контактний пункт для отримання повідомлень про злочини, здійснювані з використанням Інтернет-мереж, та надання оперативної допомоги жертвам зловмисників, а також встановити контроль за засобами масової інформації з можливістю проведення експертиз відео-, аудіоматеріалів на зміст їх екстремістського спрямування. Центр може стати місцем для організації семінарів, практикумів у системі підготовки працівників спеціальних служб, правоохоронних органів, спрямованих на підвищення їх професійного рівня в досліджуваній сфері.

Міжвідомчий центр забезпечення інформаційної безпеки може стати контролюючим органом виконавчої влади щодо координації роботи правоохоронних органів у сфері забезпечення інформаційної безпеки, що дозволить підтримувати в Україні оптимальний рівень національної

безпеки, сприятиме входженню нашої держави до світового інформаційного суспільства з усіма його перевагами.

Як свідчить наведений аналіз, вирішення зазначеної проблеми неможливе без комплексу заходів, який передбачає широке залучення громадськості, міністерств та відомств, навчальних закладів, засобів масової інформації з формування у населення відповідного правового менталітету.

Проблема інформаційної безпеки має особливе значення в умовах, коли в державних структурах зокрема та в суспільстві в цілому зрозуміли, що інформаційні ресурси є інструментом для досягнення різними політичними групами (в тому числі радикальними) певних цілей. Проблема пропаганди тероризму як забезпечення інформаційної безпеки не може бути вирішена без впровадження нових ідей, нових знань, нової політики у сфері інформатизації. Концептуальними є пропозиції щодо широкого залучення вчених різних галузей науки до вирішення цієї проблеми як складової національної безпеки.

Ігнорування проблем інформаційної безпеки може призвести до труднощів у прийнятті найважливіших політичних, економічних, соціальних, військових рішень тощо.

Висновки. Першочергові заходи щодо боротьби з пропагандою тероризму та забезпечення інформаційної безпеки України в цілому мають включати:

- визначення складу, послідовності і порядку розробки законодавчих та нормативно-правових актів з питань інформаційної безпеки, протидії екстремізму і тероризму, а також механізмів їх введення в дію (правове забезпечення);

- розробку державної цільової науково-технічної програми забезпечення інформаційної безпеки, створення інформаційної бази, спрямованої на реалізацію концепції інформаційної безпеки України (науково-технічне забезпечення);

- розробку і створення організаційної структури системи інформаційної безпеки України (Міжвідомчий центр забезпечення інформаційної безпеки);

- створення вітчизняної системи експертної оцінки інформації на наявність екстремістської складової (організаційне забезпечення);

- забезпечення реальних потреб системи інформаційної безпеки в кадрах, матеріально-технічних і фінансових коштах (ресурсне забезпечення);

Урахування цих напрямів дозволить створити умови для розбудови ефективної системи протидії пропаганді тероризму та сприятиме профілактиці появи на території України загроз національній безпеці держави.

Бібліографічні посилання

1. «Арабская весна» // Википедия. – Режим доступу : [http:// ru.wikipedia.org/wiki](http://ru.wikipedia.org/wiki).
2. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. *Роговец В.* Информационные войны в современном мире: причины, механизмы,

последствия / Роговец В. // Персонал. – 2000. – № 5. – С. 35-38.

4. *Цыганов В.В.* Медиа-терроризм. Терроризм и средства массовой информации / Цыганов В. В. – К., 2004.

5. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. // ВВР. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

6. Про Доктрину інформаційної безпеки України : Указ Президента України від 08 липня 2009 р. № 514/2009.

7. *Попов С.В., Бойченко О.О.* Проблеми інформаційної безпеки України / Попов С. В., Бойченко О. О. // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 798-801.

8. Про Міжвідомчу комісію з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України : Указ Президента України від 22 січня 2002 р. № 63/2002.

9. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // ВВР. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.

Надійшла до редакції 25.05.2012

В.В. Шендрик

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

Ю.І. Лаптії

здобувач

*(Харківський національний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.85 : 343.915

ОСОБЛИВОСТІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ У США, КАНАДІ ТА УКРАЇНІ

Розглянуто особливості попередження злочинності неповнолітніх в США та Канаді. Узагальнено теоретичний та практичний досвід цих країн щодо шляхів найбільш ефективної превенції злочинності неповнолітніх. Досліджено можливість запозичення превентивної практики, підходів та програм американської та канадської ювенальної системи правосуддя для правової системи України.

Ключові слова: проект «Реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» (РСКЮ), регіональні ініціативи, національна політика та законодавство, судова практика, Концепція розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, проект D.A.R.E.

Рассмотрены особенности предупреждения преступности несовершеннолетних в США и Канаде. Обобщен теоретический и практический опыт этих стран относительно путей эффективной превенции преступности несовершеннолетних. Исследуется возможность использования превентивной практики, подходов и программ американской и канадской ювенальной системы правосудия в правовой системе Украины.

Ключевые слова: проект «Реформирование системы уголовной юстиции относительно несовершеннолетних в Украине» (РСУЮ), региональные инициативы, национальная политика и законодательство, судебная практика, Концепция развития криминальной юстиции относительно несовершеннолетних в Украине, проект D.A.R.E.

In this article is discussed the features of prevention juvenile delinquency in